

MARIJAN ŠUPERINA*

Zlatko Moratić i Jasmin Ahić: Bliska zaštita VIP ličnosti

U izdanju nakladnika Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Sveučilišta u Sarajevu, u sklopu biblioteke *Securitas*, 2015. godine objavljena je knjiga **Bliska zaštita VIP ličnosti** (ISBN 978-9958-613-67-8).

Autori prezentirane knjige ugledni su praktičari i teoretičari kriminalističke znanosti i privatne zaštite. **Mr. Zlatko Moratić** (zvani Šećer) nakon završenog školovanja na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije u Sarajevu, na kojem je obranio diplomsku temu *Osiguranje VIP osoba u pokretu: američki model US Secret service i DSS* te na Prometnom fakultetu u Sarajevu, na kojem je obranio magistarsku temu *Bliska zaštita u javnoj i privatnoj sigurnosti s posebnim osvrtom na zaštitu osoba od posebne važnosti*, bavi se poslovima neposredne zaštite šticećenih osoba. Djelatnik je američkog veleposlanstva u Sarajevu i član Tima za neposredno osiguranje američkog veleposlanika u BiH. Tijekom svog dosadašnjeg rada bio je polaznik brojnih specijalističkih tečajeva i obuke koje je savladavao s najvišim ocjenama, a bio je organizator i predavač na tečajevima za obuku pripadnika neposredne zaštite. Dobitnik je nekoliko važnih nagrada i priznanja od kojih izdvajamo: *Zahvalnica grada Sarajeva za iskazanu građansku hrabrost* te *Medalje za hrabrost* koju je dodijelio US Department of State i tadašnja državna tajnica SAD-a, gospođa Hillari Clinton, 2011. godine. **Prof. dr. sc. Jasmin Ahić** djelatnik je Fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Sveučilišta u Sarajevu na kojem je, pored nastavničke aktivnosti, obavljao niz važnih funkcija (npr. prodekan za znanost). Magistrirao je na Nacionalnom kapodistrijskom Fakultetu političkih znanosti (Atena, Grčka) na temu: *Nova dimenzija na jugoistoku Europe – Pakt stabilnosti*, a doktorsku disertaciju pod naslovom: *Privatne sigurnosne agencije u institucionalnoj reformi sustava sigurnosti BiH* obranio je na Fakultetu političkih znanosti u Sarajevu. Suradnik je DCAF - Centra za demokratsku kontrolu naoružanja u Ženevi, *Police Practice and Research Journala* iz SAD-a te Revije za umjetnost, znanost i društvena

* mr. sc. Marijan Šuperina, doktorand na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Sveučilišta u Sarajevu i umirovljeni viši predavač na Visokoj policijskoj školi u Zagrebu.

pitanja „Odjek” u BiH. Sudionik je nekoliko znanstveno-istraživačkih projekata, znanstvenih konferencija u BiH i inozemstvu te je autor brojnih znanstvenih i stručnih članaka (npr. *Mehanizmi i institucije prevencije i suzbijanja organiziranog kriminala u jugoistočnoj Evropi* (2004), *Bosnia's Security Sector Reform – State Border Service of BH as an efficient Border Management Agency* (2007), *Police research in former Yugoslavia* (2009)) i knjiga među kojima izdajamo udžbenik *Sistemi privatne sigurnosti* (2009).

Motiv za prikaz ove knjige jest u nepostojanju i vrlo rijetkom objavljivanju znanstvenih i stručnih tekstova iz područja privatne zaštite, sigurnosti i kriminalističke znanosti koji se bave neposrednom zaštitom važnih ili šticećenih osoba. Iz tog razloga se želi upozoriti na ovo, po tematici, vrlo rijetko objavljeno djelo. Bogatstvo je ove knjige u tome što se na metodičan i razumljiv način objašnjava problematika potrebe neposredne zaštite važnih ili šticećenih osoba te organizacija, taktike i metodike provođenja te zaštite. U knjizi je prikazan program i obuka profesionalnih pratitelja po tzv. američkom modelu pratnje i zaštite VIP osoba. Taj model zaštite je osnova svim drugim modelima koji se primjenjuju u sigurnosnim službama i agencijama privatne zaštite u svijetu. Knjiga je pisana na temelju **Priručnika za tečaj zaštite VIP osoba** američkog Ministarstva vanjskih poslova i Odjela za diplomatsku sigurnost (autorizirao Kongres SAD-a 13. 11. 1983.) i **Pravilnika za rad časnika za neposrednu zaštitu po američkom modelu DSS-a** (BGPSO – *BodyGuard Protective Security Operations*) te na temelju praktičnog iskustva u provođenju misija zaštite šticećenih osoba kroz razdoblje od dva decenija. Knjiga je već našla svoju praktičnu primjenu u Direkciji za koordinaciju policijskih tijela BiH gdje se koristi kao osnova za Pravilnik rada spomenute agencije, tijekom provođenja obuke kadrova koji će se baviti poslovima zaštite VIP osoba u BiH na najvišoj razini.

Namjera je autora da ova knjiga posluži znanstvenim i stručnim dionicima, studentima i praktičarima u obuci novih kadrova u sigurnosnim službama te da postavi nove standarde u istraživačkim i znanstvenim metodama u ovom području sigurnosti. Nove generacije školovanih pratitelja, uz sofisticirane primjene raznih tehnika i taktika za osiguranje VIP osoba, imat će priliku da ovaj rad i njemu slične radove nadopune, te da ovaj zahtjevan posao predstave u najboljem svjetlu.

Autori naglašavaju kako ljudi koji se bave osiguranjem VIP osoba **žive tuđi život**. Sama pomisao na to da oni stavljaju svoja tijela između prijeteće i VIP osobe svrstava ih u posebnu grupu ljudi, koji se bave specifičnim i odgovornim poslom. Potreban je jak karakter i mnogo sposobnosti da bi se ovaj posao radio profesionalno i sigurno. Fizička je spremnost samo jedan bitan segment osposobljenosti. Pored ostalih znanja i vještina, tu su i tečajevi psihologije, redovno upoznavanje sa zakonskim propisima, odlično rukovanje vatrenim oružjem, usavršavanje stranih jezika, lijepo ponašanje i mnoge druge osobine i vještine. Pored svih specijalističkih treninga, neprekidnog usavršavanja, visoke doze profesionalizma, žrtvovanja osobnog života i obavljanja svakodnevnih dužnosti uz što je moguće manje buke, na njihov posao se ne obraća velika pozornost i nisu u prvom planu – sve dok se nešto ne dogodi.

Knjiga sadrži 205 tiskanih stranica, podijeljena je u osam tematskih cjelina, poglavlja, s preko sto fotografija i crteža koji vrlo dobro objašnjavaju tekst. U nastavku se daje opis sadržaja svakog pojedinačnog poglavlja.

U **prvom poglavlju** pod naslovom **Konceptualni okvir – pojmovni sustav** (19-34), autori definiraju temeljne korištene pojmove: općenito sigurnost; javna i privatna sigurnost; ali i uže stručne pojmove: neposredna zaštita i neposredna zaštita VIP osoba; tjelohranitelj i

profesionalni pratitelj te objašnjavaju razliku između VIP osobe i VVIP osobe.

Pod **vrlo važnom osobom** (*Very Important Person – VIP*) najčešće se razumijeva predsjednik ili poglavar države ili vlade, odnosno drugi visoki politički dužnosnik, visoki vojni zapovjednik, odnosno druga značajna ili šticeana osoba kojoj se pruža poseban tretman zbog nekog posebnog razloga ili njenog statusa. Pored VIP skraćenice, ponekad se koristi i skraćenica VVIP koja označava **vrlo vrlo važnu osobu** (*Very Very Important Person – VVIP*), kako bi se posebno naglasila važnost neke osobe (npr. u odnosu prema drugim VIP osobama). VVIP skraćenica koristi se najčešće prilikom obilježavanja mjesta za sjedenje ili boravak većeg broja VIP osoba na jednom mjestu, kako bi se prema standardima svjetskog protokola odredile osobe po važnosti u danom trenutku i u načelu se rijetko koristi.

Važno je napomenuti da se prilikom osiguranja VIP osoba osigurava pozicija koju ta osoba obavlja u određenom trenutku, a ne ta osoba kao pojedinac. Većina službi na ovako visokoj razini zaštite štiti ustavne funkcije svojih državnika i dužnosnika širom svijeta po unaprijed utvrđenim standardima i razinama prijetnje. Stoga su visokopozicionirani političari svjesni obaveza i prijetnji koje ta funkcija povlači sa sobom i imaju visoku razinu **sigurnosne i zaštitne kulture**, znaju kako se ponašati i kako slušati savjete i naredbe pripadnika tima koji su zaduženi za njihovu zaštitu. Posao zaštite VIP osobe pored opsežnih radnji pripreme i treninga uključuje i visoku razinu tolerancije i fleksibilnosti pripadnika službe za neposrednu zaštitu (kao i VIP osobe), koji moraju biti svjesni koga i na koji način osiguravaju, te da su stalno pod budnim očima javnosti koja je nerijetko vrlo kritična prema njihovim postupcima.

Autori pod pojmom **tjelohranitelja** razumijevaju osobu koja reagira po prirodi i kriterij za njihovo angažiranje je uglavnom izgled, a ne znanje, obučenosť i mogućnosť ispravnog reagiranja. Za razliku od tako definiranog tjelohranitelja, pod pojmom profesionalnog pratitelja razumijeva se puno više. **Profesionalni pratitelji** su definirani vještinom ljudske komunikacije, višemjesečnim treningom, fleksibilnošću, mogućnošću da obave detaljna planiranja i provedu misiju zaštite VIP osobe do kraja te da načinom rada, tehničkom usavršenošću i logističkom podrškom agencije za koju rade pokažu jasnu razliku između tjelohranitelja i školovanog pripadnika tima za neposrednu zaštitu VIP osobe. Ono što je posebno važno napomenuti, a autori to ističu, jest da **nema apsolutne zaštite**. Pripadnici službi za zaštitu VIP osoba svojom prisutnošću i profesionalnim radom mogu samo obeshrabruti napadača ili smanjiti učinak napada.

U nastavku autori opisuju **američki model zaštite VIP osobe** kroz primjenu operativne tehnike (npr. blindirano vozilo popularno nazvano *beast* ili *zvijer*, predsjednički zrakoplov ili *Air Force One*, te autobus kojeg američka Tajna služba koristi za prijevoz predsjednika tijekom predizborne kampanje), metode i načine rada agenata Tajne službe SAD-a koje su se usavršavale kroz povijest, učeći ih na temelju vlastitih i tuđih iskustava, prakse i ugroza na koje su nailazili tijekom obavljanja svog posla. Autori zaključuju kako nam stalna napredovanja na području neposredne zaštite, postavljanje novih standarda, rigorozan odabir kadrova, stalne provjere i prijetnje zbog aktualne političke situacije u svijetu pokazuju kako su pripadnici američkih službi za neposrednu zaštitu vjerojatno najspremniji i najobučeniji da odgovore na izazove zaštite jednog od najvećih svjetskih lidera.

Drugo poglavlje pod naslovom **Nastanak i razvoj snaga za neposrednu zaštitu – pogled kroz povijest** (35-52) započinje povijesnim opisivanjem prethodnika današnjih profesionalnih pratitelja, među koje se ubrajaju **samuraji**. Za njih je vrijedio strogi kodeks časti (*bushido*) po kojem su i po cijenu vlastitog života bili dužni zaštititi svog poslodavca ili

gospodara. Ako ne bi obavio provjereni zadatak, kazna je bila samo jedna – ritualno samoubojstvo ili *seppuku* (vrsta harakirija). U doba Rimskog Carstva, od VII. st. pr. Krista do V. st., osobnu zaštitu caru, posebno od atentata, i članovima njegove obitelji pružala je **garda pretorijanaca** ustrojena po kohortama (formacija vojne postrojbe, dio legije). Ovaj povijesni prikaz završava opisom aktivnosti **Allana J. Pinkertona** (1819.-1884.) koji je jedan od prvih osnivača privatne zaštite u SAD-u ali i Tajne službe SAD-a (*US Secret Service*), zadužene za osobnu sigurnost predsjednika SAD-a

Uz prikaz poznatih **atentata** na važne osobe, autori provode *klasifikaciju oružja* s kojim su ti atentati počinjeni, dijeleći ih na: a) oružje kratkog dometa, b) oružje većeg dometa i c) na razne eksplozive, pri čemu posebno naglašavaju suvremenu opasnost od atentatora bombaša samoubojica. U fenomenološkom prikazu autori su opisali nekoliko **atentata sa smrtnom posljedicom po žrtvu** (Abraham Lincoln, Franz Ferdinand, Aleksandar Karađorđević, Mahatma Gandhi, Indira Priyadarshini Gandhi, John F. Kennedy, Martin Luther King, Anwar al-Sadat, Olaf Palme, Yitzhak Rabin, Zoran Đinđić) i nekoliko slučajeva gdje su **žrtve izbjegle smrtnu posljedicu atentata** (Ronald Reagan Wilson, papa Ivan Pavao II., Margaret Thatcher, Jacques Renè Chirac). Objašnjavajući *etiologiju atentata*, autori uvodno daju vrlo široku definiciju atentata¹, a potom dijele **atentatore** prema motivu ili razlogu:

- (a) *Revolucionarni ili politički razlozi*. Radi se o grupi ili pojedincima, fanatični u svojim željama promjene postojeće vlasti ili osnivanja nove vlasti. Žrtve predstavljaju vladu koja je, po mišljenju atentatora, razlog za represiju, ugnjetavanje, progone itd. Atentatori se obično nadaju kako će tim djelom srušiti postojeću vladu da bi se osnovala nova forma upravljanja i vladanja koja je za njih prihvatljiva.
- (b) *Ekonomski razlozi*. Ponekad su atentatori motivirani uvjerenjem kako je njihova meta odgovorna za loše ekonomsko stanje u kojem se nalazi njihova nacija, grupa kojoj pripadaju ili oni sami.
- (c) *Ideološki razlozi*. Atentatori vjeruju da njihova žrtva ugrožava principe koji su, po njihovom mišljenju, izuzetno važni. Pojedinci ili grupe imaju jaka, ako ne i fanatična uvjerenja. Ideološki razlozi mogu potjecati od vjerskih ili socijalnih uvjerenja. Atentator se nada da će promijeniti postojeći sustav eliminirajući glavne figure aktualnog vjerskog ili socijalnog sustava, a u isti mah može priželjkivati privlačenje pažnje na svoju grupu.
- (d) *Osobni razlozi*. Ovi su atentati uzrokovani nekom lažnom ili zamišljenom uvredom, odnosno nepravdom koju čini štićena osoba, za koju se mora izvršiti osveta. Ostale motivacije koje pripadaju ovom razlogu su ljubomora, mržnja ili bijes, odnosno neki drugi osobni motivi.
- (e) *Psihološki razlozi*. Mentalna poremećenost ili nestabilnost su čimbenici u takoreći svim pokušajima atentata koji su dosad bili izvedeni. Počinitelj je najčešće osoba sa psihičkim problemima, iako su stvarni razlozi za atentat revolucionarnog, ekonomskog ili nekog drugog karaktera. Nije neobično utvrditi da su razlozi za atentat višestruki. U svakom slučaju psihološki razlozi su najčešći.
- (f) *Plaćenički razlozi*. Kroz cijelu povijest plaćenicima su ubijali štićene osobe isključivo za novac. Među brojnim atentatima ipak postoji određena kategorizacija.

¹ Atentat (lat. *attentatum od attentare, attempture* – napasti, pokušati) protupravni je napad na život, imovinu ili čast nekoga; zločin, zločinački napad; pokušaj ubojstva; pokušaj, ali neizvršen zločin.

Primjerice, atentati u Europi počinjeni su prije svega zbog jasno definiranih političkih motiva, dok su oni u SAD-u djelo psihopata (barem se tako predstavlja). Ipak, najzanimljiviji su likovi američkih samotnjaka.

Uzimajući u obzir činjenicu da je kroz povijest čovječanstva *atentat* bio jedno od glavnih načina i oruđa, koje se koristilo kako bi se srušile vladajuće političke strukture države i njihovi sustavi, logično je da su se u tom kontekstu razvijali i zaštitni mehanizmi koji bi ih sprječavali. Autori naglašavaju kako treba uzimati u obzir činjenicu da društva u cjelini vrlo rijetko simpatiziraju atentatore i da se politička struktura rijetko može izmijeniti atentatom. Kroz povijest SAD-a mnogi predsjednici su bili meta napada.² Tajna američka služba je kroz godine postojanja i osiguravanja raznih predsjednika s pravom stekla reputaciju najbolje službe na svijetu.

U **trećem poglavlju**, pod naslovom **Sigurnost** (53-56), analizira se pojam sigurnosti kao djelatnost i kao funkcija države, ali i kao potreba koje je čovjek postao svjestan od trenutka uočavanja ugroze od drugog čovjeka ili prirode. Sigurnost je uvjet, potreba i cilj svake društvene zajednice. S *objektivnog motrišta* sigurnost je stanje ravnoteže u vanjskom svijetu, u kojem se zbog organizirane čovjekove aktivnosti ne očekuje nastupanje nepredvidivog ili predvidivog štetnog događaja koji bi mogao ugroziti sigurnost ljudi na bilo koji način. Sa *subjektivnog stajališta* sigurnost se može odrediti kao unutarnji osjećaj čovjeka. To znači da je sigurnost jedan od fundamentalnih preduvjeta za egzistiranje društvene zajednice. Bez odgovarajuće razine sigurnosti nema ni individualnih sloboda građana.

Dakle, radi se o potrebi osiguravanja ravnoteže između sigurnosne zaštite i osnovnih prava te sloboda, prava građana i interesa društvene zajednice. Sigurnost je proizvod društveno-povijesnog razvoja i nije nikakav spontani proces. Sigurnost je najosnovniji društveni cilj bez kojeg nema ni opstanka društva. Autori ističu kako tijela i institucije, kao dio društva, moraju aktivno zaštititi demokratsku slobodu i stvarati sigurnosni prostor, koji će garantirati i osigurati uspješno ostvarenje svih prirodnih i životnih uvjeta za egzistenciju i život ljudi.

Četvrto poglavlje pod naslovom **Organizacija osiguranja VIP osoba** (57-84) uvodi nas u problematiku organiziranja osiguranja VIP osoba te su s tog motrišta obrađena važna pitanja: osnovna načela organizacije osiguranja VIP osobe; sposobnosti, osobine i znanja članova tima za zaštitu; pratnja VIP osobe; osiguranje VIP osobe i rezidencije te osiguranje VIP osobe na radnom mjestu.

Osnovna načela organizacije osiguranja VIP osobe. Cijela organizacija osiguranja VIP ili štice osobe počiva na prostoru u kojem se treba osigurati i zaštititi VIP osoba. Kada se radi o veoma važnim i potencijalno pojačano ugroženim objektima (npr. rezidencija štice osobe) uvodi se *sustav koncentrične fizičko-tehničke zaštite*. Prostor se dijeli perimetrima sigurnosti što idealno predstavljaju tri koncentrična kruga (sigurnosne zone). Formacija ili širina pojedinog kruga ovisi o sigurnosnoj provjeri, sigurnosnom stanju te konfiguraciji terena, o broju policijskih službenika i resursa koji su na raspolaganju timu za neposrednu zaštitu.

Primjena *sustava koncentrične fizičko-tehničke zaštite* putem tri koncentrična kruga (sigurnosnih zona) omogućuje efikasno odvajanje osoba, a svaki krug dozvoljava sve manji

² Od dosadašnjih predsjednika SAD-a (Barack Obama je 44. predsjednik SAD-a) ubijena su četvorica: 16. predsjednik Abraham Lincoln 14. 4. 1865.; 20. predsjednik James Abram Garfield 2. 7. 1881.; 25. predsjednik William McKinley 6. 9. 1901. te 35. predsjednik John F. Kennedy 22. 11. 1963. godine. Još nekolicina su bili ranjeni u atentatima (Theodore Roosevelt Jr.; Ronald Reagan), a pokušavana su ubojstva većine ostalih.

broj ljudi u njemu. Ako netko promakne u vanjskom krugu, može biti otkriven u srednjem ili u unutarnjem krugu.

- (a) *Unutarnji krug* je zona neposredno oko VIP osobe. Ovaj se perimetar popunjava isključivo pratiteljima iz tima za neposrednu zaštitu i najbližim suradnicima. Najrestriktivniji je i uvijek se mora popuniti prvi. Pristup je dozvoljen samo pojedincima koji moraju biti u kontaktu sa šticeenom osobom (službenici protokola, osobni pomoćnici, članovi obitelji i sl.).
- (b) *Srednji krug* se nalazi oko unutarnjeg i popunjen je pripadnicima neposrednog osiguranja VIP osobe koji nisu u formaciji u unutarnjem krugu, lokalnim službenicima iz osiguranja i policijskim službenicima. Pristup je dozvoljen samo onim osobama koje moraju biti u blizini VIP osobe.
- (c) *Vanjski krug* je tzv. prva linija odbrane. Ovaj krug je najudaljeniji od VIP osobe i obično se popunjava lokalnom policijom i lokalnim službenicima iz službi osiguranja. Za pristup u određene zone sigurnosti potrebno je obaviti legitimiranje/identificiranje svih osoba. Ovaj proces mora biti stalan i osobe koje ulaze u koncentrične krugove sigurnosti trebaju imati propusnice za jednokratnu upotrebu koje mogu biti u obliku znački, bedževa, iskaznica za novinare i slično. Svi oblici propusnica se moraju potvrditi formalnim popisom gostiju. Službenici neposrednog osiguranja moraju imati točne podatke o tome kome je dana određena kategorija propusnice.

Sposobnosti, osobine i znanja člana tima za zaštitu. Svaki član tima predstavlja profesionalnog pojedinca visoko motiviranog za obavljanje vrlo složenog posla zaštite šticeene osobe s pravilnim sposobnostima percepcije, opreza, razumne sumnje, mišljenja i pamćenja te mora biti emocionalno stabilan i u dobroj fizičkoj kondiciji, uvježban za uporabu (vatreneog) oružja i fizičke snage, ali i u pružanju prve medicinske pomoći, treba primjenjivati pravila lijepog ponašanja (bonton) i poznavati protokol, primjereno (verbalno i neverbalno) komunicirati, biti diskretan i od povjerenja.

Što karakterizira člana tima za neposrednu zaštitu? Živi život poslodavca ili šticeene osobe, na raspolaganju mu je 24 sata, no posao mu nije tako dinamičan kao što se to možda čini jer veći dio vremena provodi u čekanju. Zbog toga je važna sposobnost održavanja koncentracije i neupadanja u rutinu jer su to upravo one ugroze koje *otvaraju vrata* onima od kojih se štiti VIP osoba. Timski rad je temelj za planiranje i provođenje zaštite šticeene osobe, stoga agent zaštite treba izgledati i ponašati se prema pravilima DSS-a (BGPSO). Zadaće člana tima uglavnom se sastoje od planiranja ruta kretanja šticeene osobe, prethodnog pregledavanja/provjeravanja osoba i objekata gdje će VIP osoba boraviti, istraživanja pozadine ljudi koji će sa šticeenom osobom imati kontakt, pretraživanja vozila i pravilnog pregledavanja osoba na dan aktivnosti.

Pratnja VIP osobe je dio znanja i vještine koju mora savladati svaki član tima za zaštitu VIP osoba te ih prilagođavati potrebama na terenu. S obzirom na način provođenja pratnje šticeene osobe, razlikujemo *osnovnu* i *posebnu zaštitnu pratnju*. Osnovni je kriterij razlikovanja ima li ili nema šticeena osoba već od ranije svoje osobne pratitelje. Tu se najčešće radi o situacijama zaštite stranih gostiju (npr. poglavara ili predsjednika strane države ili vlade), koji već imaju svoje pratitelje pa država primateljica treba osigurati posebnu zaštitnu pratnju u suradnji sa stranom sigurnosnom službom, koja provodi osnovnu zaštitnu pratnju šticeenog gosta.

Osnovna je zadaća pratitelja promatranje i intervencija. Promatranjem se djeluje preventivno uočavajući moguće ugroze za VIP osobu, a kut promatranja može biti u rasponu 70-360 stupnjeva, što ovisi o broju angažiranih pratitelja. Pratelj mora biti spreman da u svakom trenutku promijeni oblik formacije sigurnosne zone, ovisno o zahtjevima koje diktiraju okolnosti prilikom obavljanja zadataka neposredne zaštite. Također je veoma važna suradnja između *stacionarnog osiguranja* zaduženog za sigurnost smještajnih objekata i objekata koji se posjećuju u *osiguranja u pokretu* – pratitelja.

Autori posebno izdvajaju ulogu taktičkog tima (*Counter Attack Team* – CAT team) i tima za protunadzor (*Surveillance Detection Team* – SD team). *Taktički tim* je zadužen za preuzimanje napada na sebe i izvlačenja VIP osobe iz zone napada za vrijeme kretanja, ali i za vrijeme njenog boravka u objektima. *Tim za protunadzor* ima zadaću otkriti postoje li ikakve naznake i postupci radi obavljanja nadzora rada tima za neposredno osiguranje. Svrha takvog promatranja može biti traženje slabe točke u radu tima ili konkretan napad na osobu koja se štiti.

Osiguranje VIP osobe u rezidenciji. Rezidencija je mjesto gdje tim za zaštitu štice osobe ima najveću mogućnost kontrole, a provodi se također po sustavu sigurnosnih zona u kombinaciji s agentima, sigurnosnim instrumentima,³ elektronskim alarmima i poznavanjem okoliša oko rezidencije. U rezidenciji je potrebno uspostaviti odnos učinkovite, ali što neprimjetnije zaštite kako bi se postigao osjećaj privatnosti štice osobe i njegove obitelji. Pravilo je da rezidencijalni objekt ima unaprijed pripremljeno sklonište za VIP osobu i njegovu obitelj (sigurnosna soba, engl. *save haven*) koja se nalazi u unutrašnjem krugu sigurnosti rezidencije. U toj zoni nalazi se i *zapovjedni stožer* (baza) koji predstavlja komunikacijski i operativni centar za članove tima neposrednog osiguranja VIP osobe. Osim u rezidenciji, zapovjedni stožer se može nalaziti u prostorijama radnog mjesta štice osobe, a može biti i mobilan, primjerice tijekom puta VIP osobe (npr. u susjednoj hotelskoj sobi, kamp-kućici, mobilnom teretnom vozilu i sl.). U nastavku teksta autori objašnjavaju organizaciju, funkciju i dužnosti članova tima u sklopu srednje i vanjske sigurnosne zone u rezidenciji.

Osiguranje VIP osobe na radnom mjestu. Radno mjesto štice osobe može se nalaziti u privatnoj zgradi ili u zgradi nekog od državnih tijela. I na ovom mjestu primjenjuje se sustav koncentrične fizičko-tehničke zaštite. Pristup unutarnjoj zoni sigurnosti dozvoljen je samo određenim osobama (službenicima koji rade za VIP osobu, profesionalnim kolegama i provjerenim posjetiteljima). Središnji krug obuhvaća susjedne kancelarije i urede iznad i ispod glavnog ureda. Vanjski krug čini predvorje na ulazu zgrade gdje su vrata dizala i stuba koje vode do glavnog ureda. Sve osobe koje imaju pristup zgradi moraju biti identificirane i pregledane prije ulaska u objekt. Sigurnost oko zgrade osiguravaju policijski službenici smješteni u čuvarskoj kućici ili u policijskim patrolama.

Peto poglavlje pod naslovom **Organizacija tima za neposrednu zaštitu – američki model** (85-158), pored četvrtog poglavlja, središnji je dio prikazane knjige. Autori uvodno u poglavlju objašnjavaju organizaciju tima za neposrednu zaštitu VIP osoba *po američkom modelu* u odnosu na dva kriterija. Prvi kriterij je **aktivnost štice osobe** pa se razlikuju tri vrste ili tipa osiguranja u pokretu: 1) pješice bez vozila; 2) vozilom i 3) kombinirano pješice i

³ Sigurnosni sustav mora minimalno sadržavati detektor mehaničkog ili magnetnog otvaranja, detektor udara ili vibracije, alarmna stakla, folije – detektore na prozorima, elektronske detektore razbijanja stakla, infracrvene prepreke i sl.

vozilom. Drugi kriterij je **radno mjesto ili zadatak člana u timu** za neposrednu zaštitu šticiene osobe, pa se tako razlikuju:

GA – glavni i odgovorni agent
VT – voditelj tima ili smjene
ZL – agent zadnje lijeve strane
ZD – agent zadnje desne strane
V1 – vozač VIP vozila

V2 – vozač pratećeg vozila **S2**
V3 – vozač prednjeg vozila **S1**
KE – koordinator eskorta (pratnje)
AP – agent prethodnice.

Zadaci i individualne odgovornosti članova tima za neposrednu zaštitu. Tim za neposrednu zaštitu u biti ima dva osnovna zadatka. To su **primarni** i **sekundarni** zadaci:

- (a) **Primarni zadatak** jest da zaštiti šticienu osobu od povreda i od situacija koje mogu ugroziti integritet ili slobodu njegove ličnosti (npr. ubojstvo, smrt u nesreći, prijetnje ubojstvom, iznuđivanje, otmica i druge vrste fizičkog napada).
- (b) **Sekundarni zadatak** je zaštita od psihičkog zlostavljanja, izvirgavanja ruglu, sramoćenju, ugrožavanju časti i kvarenju reputacije koju osoba ima (kompromitiranje). To uglavnom podrazumijeva sprječavanje namjernog oštećenja i prljanja odjeće ili ozljeđivanja VIP osobe u javnosti (npr. pljuvanjem, bacanjem predmeta kao što su jaja ili neko drugo voće ili povrće) zbog raznih privatnih ili službenih situacija.

Pod odgovornosti autori smatraju: **odgovornost** je obaveza obavljanja zadataka u zadovoljavajućem opsegu i kvaliteti u stručnom smislu i u zavisnosti od angažiranja potencijala organizacije. Odgovornost agenata postaje složenija ovisno o veličini tima.

U nastavku se objašnjavaju zadaci i odgovornosti za svakog agenta pratitelja pojedinačno. Tako je **glavni agent** – **GA** odgovoran za planiranje, rukovođenje i općenito upravljanje timom; održava vezu s osobom iz službe VIP osobe (najčešće iz protokola) kako bi osigurao pravodobnu razmjenu informacija u pogledu rasporeda aktivnosti, mogućih prijetnji i neplaniranog kretanja šticiene osobe. Prije početka rada tima raspoređuje agente na položaje i u smjene te utvrđuje specifične radne zadatke za konkretna radna mjesta. U kontaktu je sa šticienom osobom i objašnjava joj način i aktivnosti vezano uz njenu zaštitu. **Voditelj tima ili smjene** – **VT** neposredni je taktički voditelj tima (obično jedan u smjeni). Koordinira aktivnosti radiovezom između zapovjednog stožera i drugih agenata na terenu te po potrebi korigira prvopostavljeni plan zaštite. O svim aktivnostima izvješćuje glavnog agenta – **GA**. U nastavku ovog prikaza pozornost ćemo posvetiti izuzetno važnom članu tima: agentu prethodniku – **AP**.

Agent(i) u prethodnici – **AP** ima važne i različite dužnosti u planiranju i uspostavljanju sigurnosnih mjera na mjestu koje će posjetiti VIP osoba. Vjerojatno je ovo najteža i najodgovornija pozicija u timu za neposrednu zaštitu. Agent prethodnice radi neovisno o ostatku tima za neposrednu zaštitu te sam predstavlja ostatak tima na pripremnim sastancima u vezi s predstojećom posjetom šticiene osobe. Predstavlja *oči i uši* ostatka tima na terenu. Prethodnica će obaviti analizu (provjeru) određenog mjesta prije posjete i utvrditi kojim je elementima potrebno dodatno osiguranje, kako bi posjeta VIP osobe bila potpuno sigurna i provodi se po planu. Odgovornost agenta iz prethodnice za određeno mjesto počinje u trenutku kad VIP osoba napusti prethodno mjesto svoje posjete, kako bi krenuo prema mjestu gdje se ovaj agent nalazi i njegova dužnost nije završena sve dok šticiena osoba ne napusti to mjesto.

Prioritetni zadaci AP-a, koji u okviru svakog zadatka zaštite štićene osobe stvaraju ogromnu podskupinu pitanja i zadataka koje treba riješiti prethodnica jesu: analiza pristupu mjestu događaja (prostorna i vremenska dimenzija zajedno sa sigurnosnom), potreba vanjske zone (mjesto dolaska i odlaska povorke automobila, barikade, punktovi), potreba unutarnje zone sigurnosti (mjesto gdje će se VIP osoba nalaziti, susreti, pozdravljanja, toalet itd.), planiranje uspostavljanja koncentričnih krugova sigurnosti (PEZ čišćenje, sustav identifikacije, značke, propusnice, lista gostiju itd.), utvrđivanje planova za hitne reakcije (detaljan pregled bolnica u pogledu opremljenosti i sigurnosti, dostavljanje krvne grupe VIP osobe) i neke dodatne potrebe na mjestu posjete (npr. protunadzor). AP mora doći na mjesto događaja prije planirane posjete kako bi dogovorio aktivnosti u vezi sa sigurnošću štićene osobe.

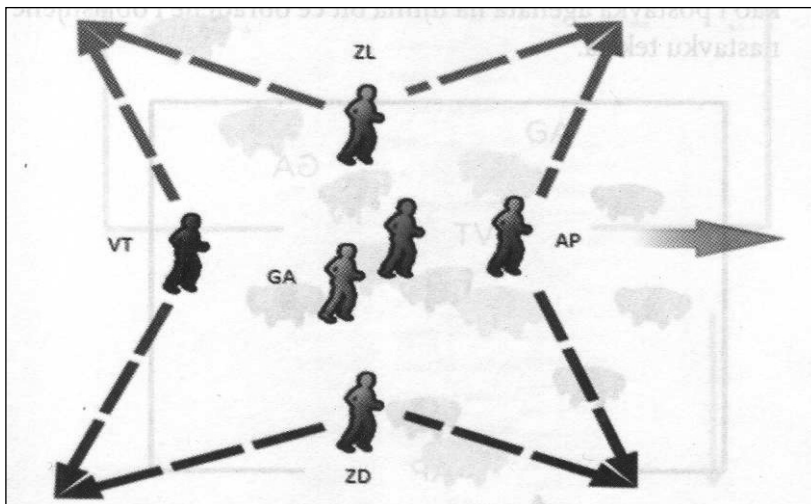
Od važnih pitanja u vezi s obvezama AP-a u tekstu knjige se analizira: priprema AP za put, oprema za AP, obilazak budućeg mjesta događaja i kontakti s mjesnim tijelima sigurnosti, AP na mjestu budućeg događaja (unaprijed postavljen ili u posljednjem trenutku). Važna dionica u organizaciji posjeta štićene osobe nekom mjestu je planiranje provođenja buduće misije zaštite VIP osobe. To planiranje potrebno je učiniti na temelju nekoliko sadržaja, elemenata:

- (a) *Raspored aktivnosti štićene osobe s itinererom.* Raspored, itinerer i protokolarnе obveze štićene osobe najvažniji su sadržaji koji se moraju uzeti u obzir prilikom planiranja misije. Temeljem tih sadržaja prethodnica kreće u pripremu terena u određena područja. Raspored je rijetko konačan i vrlo često je podložan promjenama, koje imaju veliki utjecaj na planiranje misije i u tom slučaju dolazi do izražaja fleksibilnost zaštitnog tima.
- (b) *Mjesto događaja* ili lokacije koje se obilaze također su važan sadržaj u planiranju misije, jer izgled lokacije i mjesto gdje će biti smještena štićena osoba određuju veličinu tima za neposrednu zaštitu, kao i razinu sigurnosti koja se određuje za svaku lokaciju.
- (c) *Razina prijetnje* procjenjuje se temeljem podataka obavještajnih agencija države VIP osobe, kao i od lokalnih obavještajnih agencija. Postavljena procjena prijetnje te sigurnosne provjere direktno diktiraju veličinu tima za neposrednu zaštitu. Na osnovu izvješća s terena, obavještajnih agencija i prethodnice, glavni agent donosi konačnu odluku o veličini tima za neposrednu zaštitu.
- (d) *Veličina kolone vozila* i upotreba vozila posebnih karakteristika i svojstava povezana je s informacijama na kojoj se temelji sigurnosna procjena i provjerama.
- (e) *Logistička podrška* je u direktnoj vezi s važnošću štićene osobe, te mjestom i zemljom koja se posjećuje. Veleposlanstvo zemlje iz koje dolazi VIP osoba s lokalnim vlastima organizira posjetu u skladu s mogućnostima. Članovi tima za neposrednu zaštitu moraju imati identifikacije u obliku akreditacija ili pinova na sakoima i trebaju biti upoznati s ostatkom sigurnosnih agencija čiji će članovi biti u blizini VIP osobe.
- (f) *Komunikacijski protokol* određuje se prije polaska tima za neposrednu zaštitu. Vrsta radiosetova, radni kanali koji se koriste, šifrirani kodovi i rezervni radni kanali se koriste po unaprijed utvrđenom protokolu.
- (g) *Koordinacija s drugim agencijama i osobama* koje su dio posjete i rasporeda od velike su važnosti. Pored VIP osobe važno je voditi računa i o članovima kabineta

štićene osobe te o članovima obitelji. Sve navedene osobe zahtijevaju punu pažnju tima za neposrednu zaštitu, jer štićena osoba bez navedenih osoba nije u stanju obavljati svoje zadatke, sastanke i protokolarne obaveze.

Pratnja pješice – formacija zaštitnog tima (tzv. dijamantna formacija). U objašnjenju taktike rada tima za zaštitu štićene osobe kada se prati pješice, ali i kada se to radi u pratnji vozilima ili kombinirano, autori su se pored nužne deskripcije poslužili i brojnim crtežima i slikama koristeći ih po načelu *slika govori više nego tisuću riječi*. Stoga se u ovom prikazu daju neki crteži, a analiza će se zadržati na nabrojanju vrsta taktičkih i metodičkih radnji.

Kada tim za neposrednu zaštitu štićene osobe prati VIP osobu pješice, oni to, po američkom modelu zaštite, čine u tzv. dijamantnoj formaciji. Na taj način se sprječava probijanje vanjskog perimetra i dolaska do štićene osobe. Svaki agent pokriva svoju sigurnosnu zonu, a cilj je uspostaviti sigurnu sterilnu zonu oko VIP osobe (360°). Veličina i broj angažiranih agenata ovisit će: o raspoloživim agentima, želji štićene osobe, blizini moguće ugroze, prethodnoj sigurnosnoj provjeri i procjeni. Stoga formacija tima za zaštitu štićene osobe može sadržavati od jednog do sedam agenata. Na slici koju dajemo (slika 1) prikazana je formacija od pet agenata. No, treba reći kako je dijamantna formacija fleksibilna i prilagođava se trenutnim sigurnosnim uvjetima mjesta gdje se štićena osoba nalazi. Velike gužve zahtijevaju stegnutu/gušču formaciju oko VIP osobe, dok otvorni prostori dozvoljavaju rašireniju/otvoreniju formaciju.



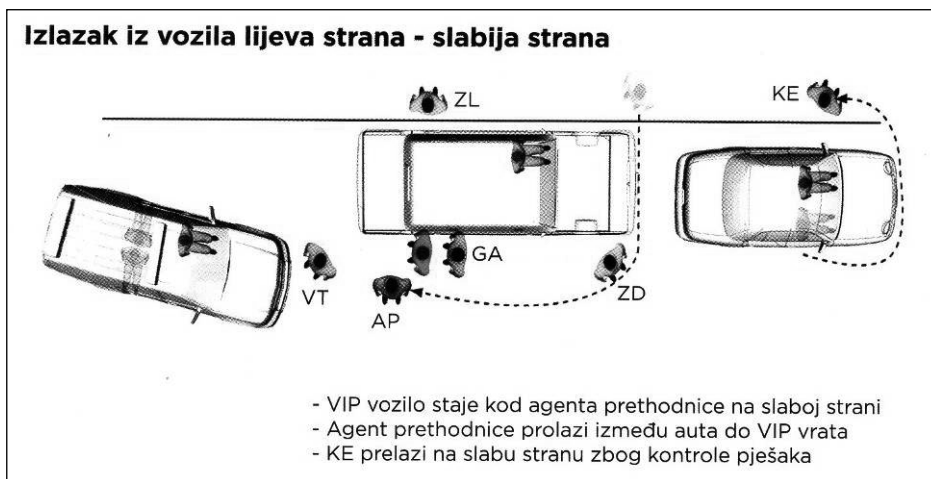
Slika 1: Klasična dijamantna formacija koja se koristi prilikom visoke razine zaštite ili prilikom posjeta VIP stranih delegacija (Moratić, Ahić, 2015: 113)

Pored navedenih formacija u pratnji pješice štićene osobe objašnjeni su i postupci zaštite kod ulaska/izlaska u dizalo/iz njega, prilikom kretanja po stubama, prilikom rukovanja i boravka VIP osobe u masi ljudi, prilikom davanja izjava novinarima na/u otvorenom/zatvorenom prostoru te situacije kada se pored VIP osoba osigurava i VVIP osoba gdje se na jednom mjestu nalazi nekoliko timova za neposrednu zaštitu štićenih osoba (objašnjeni postupci koordinacije zaštite svih štićenih osoba).

Pratnja vozilom i pješice – dolazak i odlazak s osiguranog mjesta. Prilikom dolaska na predviđeno osigurano mjesto ili prilikom odlaska s njega, svaki član tima za neposrednu zaštitu zna svoj zadatak, što treba učiniti, gdje se postaviti temeljem izvješća agenta prethodnice koji je prezentiran timu nakon obilaska mjesta. U praksi se razlikuju dvije vrste dolaska/odlaska na osigurano mjesto/s osiguranog mjesta:

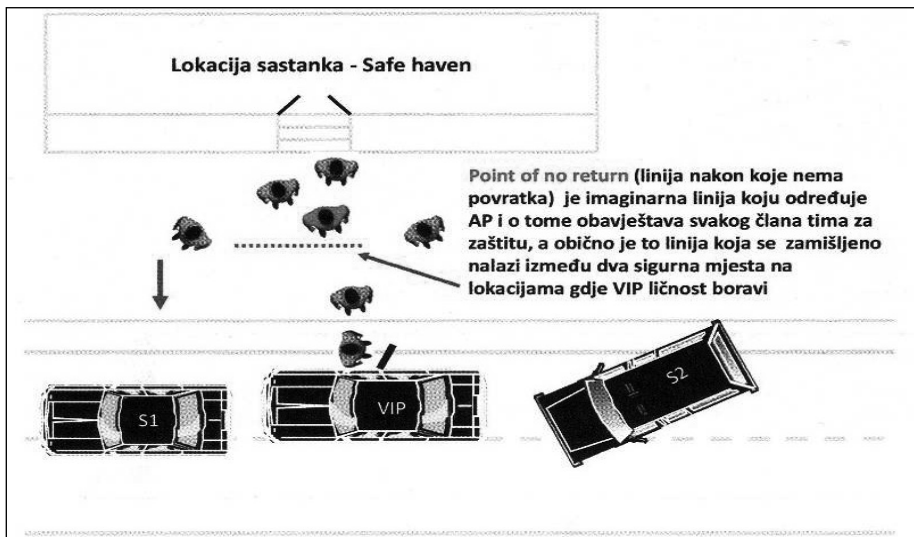
- a) dolazak/odlazak na mjesto/s mjesta s desne strane – jače strane i
- b) dolazak/odlazak na mjesto/s mjesta s lijeve strane – slabije strane.

U nastavku prikaza dan je crtež (slika 2) koji objašnjava radne zadatke agenata kada vozilo sa šticeonom osobom dolazi s lijeve – slabije strane jer je to sigurnosno složenija situacija.



Slika 2: Izlazak VIP osobe iz vozila i prelazak u dijamantnu formaciju s lijeve – slabije strane (Moratić, Ahić, 2015: 127)

Slijedom se objašnjava i pojam *linija nakon koje nema povratka* ili *point of no return*, prikazana na slici 3.



Slika 3: Linija nakon koje nema povratka ili poin of no return (Moratić, Ahić, 2015: 130)

Najčešće se ta linija određuje prilikom izlaska štićene osobe iz vozila i njenog kretanja u smjeru mjesta na kojoj treba održati, primjerice sljedeći sastanak. To je razlog zašto uvijek jedan od članova tima čuva jedna od vrata vozila napola otvorena, dok tim za neposrednu zaštitu ne prijeđe liniju bez povratka i u tom trenutku mjesto na koje će se evakuirati VIP osoba postaje lokacija prema kojoj se tim kreće. U slučaju da se dogodi napad na VIP osobu u području linije bez povratka, glavni agent – GA donosi odluku i daje zapovijed u kojem smjeru se provodi evakuacija, a gotovo uvijek se postupa u suprotnom smjeru od pravca iz kojeg je napad uslijedio.

Pratnja vozilima (eskort pratnja ili eskort) provodi se odgovarajućim rasporedom vozila i motocikala oko vozila ili ispred vozila VIP osobe (i njegovih najbližih suradnika) sa svrhom osiguravanja njegove tjelesne zaštite, tijekom kretanja po protokolu te radi iskazivanja počasti (uglavnom kada se radi o stranom poglavaru ili predsjedniku države). Eskortna pratnja se može obaviti s jednim, dva, četiri ili više vozila (u kombinaciji s motociklima ili bez njega) koje prate VIP vozilo. Između vozila nalazi se tzv. sterilna zona u koju ne smije doći niti jedno vozilo ili osoba. Razlikuju se nekoliko kretanja štićene osobe prijevoznim sredstvom: svečana povorka; uobičajeno ili svakodnevno kretanje; najavljeno kretanje te iznenadno i nenajavljeno kretanje. Autori zaključuju kako je nemoguće pokriti sve kritične točke na ruti kretanja vozila štićene osobe. No, kako bi se ta ugroza smanjila na što nižu razinu, odnosno sigurnost štićene osobe povećala na višu razinu, autori navode i preporučuju određene mjere:

- O programima, planovima, itinereru i protokolu putovanja i kretanja VIP osobe treba upoznati što manje ljudi, odnosno najuži krug osoba, i to samo onih koji to moraju znati.
- Što je moguće češće koristiti nenajavljena putovanja bez točne vremenske odrednice i rute kretanja.

- Kada je to moguće i svrhovito koristiti alternativne rute kretanja, a ne stalne, uobičajene.
- Osobu koja će voziti VIP osobu potrebno je pažljivo odabrati.
- Vozači koji voze VIP osobu moraju proći osnovnu i specijalističku obuku iz tehnike tzv. antiterorističke vožnje. Također, vozači moraju unaprijed biti upoznati s glavnom rutom i pomoćnim ili alternativnim rutama kretanja.
- Pratitelj uz VIP osobu mora biti spreman i sposoban reagirati i adekvatno odgovoriti na sve nepredviđene okolnosti.
- Motorna vozila koja se koriste moraju biti pod posebnim sigurnosnim i tehničkim režimom, što podrazumijeva i česti sigurnosni i tehnički pregled vozila, posebno pred putovanje.

Na kraju pododjeljka autori upozoravaju kako i vozilo može poslužiti kao oružje u počinjenju napada na štićenu osobu za što postoji niz primjera kojima se jasno upozorava na važnost vozača koji su svojim pravodobnim djelovanjem i reakcijama spasili život štićenoj osobi.

U daljnjem tekstu prikazanog poglavlja autori opisuju aktivnosti agenata za neposrednu zaštitu u vrijeme počinjenog napada na VIP osobu kada se ona pratila pješice ili eskortom. Također su dani pododjeljci pružanja prve medicinske pomoći štićenoj osobi te korištenje uređaja iz skupine radijske opreme. Na kraju poglavlja nalaze se tri važna pododjeljka.

Prvi se bavi pitanjem *timova za nadzor i protunadzor*. U posljednjih dvadesetak godina terorizam predstavlja sve više nacionalnu, regionalnu ali i međunarodnu/globalnu prijetnju sigurnosti. Analize terorističkih napada otkrivaju zajednički slijed događaja (slika 4). U početku teroristi identificiraju nekoliko potencijalnih meta i prikupljaju informacije o svakoj pojedinačnoj, ponajprije terorističkim nadzorom. Rezultat je konačni odabir mete, a nadzor se širi ili nastavlja. Napad se planira i prakticira/priprema. Konačno, teroristi se postavljaju po planu, a kontrolni terorist, koji sada služi za identifikaciju mete, potvrđuje dolazak mete. Kada žrtva dođe do mjesta napada, napad počinje. Napad može biti prekinut na više mjesta, odnosno točaka. Prva je tijekom terorističkog nadzora. Sljedeća od njih je tijekom razmještanja terorističkog tima za napad korištenjem tehnike protunadzora i prepoznavanja napada, a prilika za prekid napada prisutna je i tijekom nekoliko sekundi prije prelaska u napad.

Najranjivija točka terorističkog napada je za vrijeme terorističkog nadzora potencijalne mete ili mjesta. Razlog je tome u dvjema osnovnim činjenicama:

- Prvi razlog je što teroristi moraju koristiti nove, manje obučene i neiskusne članove za obavljanje terorističkog nadzora jer da bi se približio mjestu nadziranja mora proći kroz policijsku identifikacijsku provjeru.
- Drugi razlog je taj što terorističko praćenje/nadzor traje određeno razdoblje, što omogućava timu za neposrednu zaštitu njeno otkrivanje.

Postoji dosta prilika otkrivanja ovog terorističkog nadzora, a teroristički timovi obično prave takve vrste pogrešaka, koje tim obučen za terorističko kontrapraćenje ili protunadzor može vrlo lako otkriti.

No, ne možemo pretpostaviti da je svako tko promatra tim za neposrednu zaštitu teroristički promatrač, ali ako znamo uobičajene terorističke promatračke aktivnosti, moguće je otkrivanje pravog terorističkog nadzora nad timom. Stoga zaštitne mjere trebaju sadržati

tim za otkrivanje terorističkog praćenja/nadzora – SD tim (engl. *Surveillance Detection Team* – SD). Za razliku od tima za neposrednu zaštitu, SD tim može pokriti više mjesta unutar područja koje se nadzire.



Slika 4: Grafički prikaz stadija planiranja terorističkog napada na štičenu osobu (Moratić, Ahić, 2015: 152)

Istraživanje rute. Prije razmještanja SD tim mora biti dobro upoznat sa svojim područjem djelovanja. Prvo je potrebno provesti upoznavanje rute kretanja na karti i identificirati rute koje nadziru timovi za neposrednu zaštitu. Postoje lokacije, mjesta ili križanja koja su im zajednička na tim rutama, a uglavnom se radi o prolaznim točkama (engl. *Choke point*), mjestima koja se ne mogu izbjeći, a smatraju se najvjerojatnijim mjestima za napad. Unutar tih prolaznih točaka SD tim treba uspostaviti kontrolne točke protunadzora terorističkog praćenja. Kada je mapa za upoznavanja trase kompletirana potrebno je provozati se potencijalnim rutama i prikupiti dodatne relevantne informacije.

Najvažniji korak u pregledu je analiza *kontrolnih točaka/mjesta* (mjesto na kojima se VIP osoba mora pojaviti u toku dana, kao što su putovi od kuće do posla i obratno). Napori protunadzorne detekcije uključuju različite taktike, ali sve se mogu svesti pod kategorije statične ili mobilne taktike. Protunadzorna statična detekcija može uključivati točke koje imaju bazu u sobi, stanu, restoranu, ispred prodavaonice ili čak u nabavnom vozilu. Mobilna protunadzorna detekcija može se obaviti pješice ili vozilom. U područjima u kojima odgovarajuće situacijsko pokrivanje ne može biti napravljeno potrebno je prikupiti rezervne zaštitne obavještajne informacije. Ljudi koji sakupljaju smeće, prodavači novina, prodavači cvijeća ili susjedi mogu biti angažirani kao *oči i uši* SD tima.

Taktike implementacije. Glavni je cilj SD tima otkriti teroriste promatrače/nadzor koji se obavlja prije napada, te zbog toga taktike koje se koriste u otkrivanju moraju biti tako osmišljene kako bi natjerali teroriste da se pomaknu što bliže i tako dobili bolji pregled. Ako je tim za neposrednu zaštitu već postavljen na određeno mjesto, moguće je da su uspostavili obrasce koji olakšavaju kontrapraćenje.

Potrebno područje će se najdjelotvornije pokriti kombinacijom mobilnih i fiksnih točaka u SD tehnikama protunadzora. Tehnike protunadzorne detekcije razlikuju se od pratnje. Ne zahtijevaju apsolutnu pokrivenost mete i ne mora se identificirati cjelokupan nadzor. SD tim i tim za neposrednu zaštitu moraju stalno biti informirani o potencijalnim sumnjivim nadzorima/praćenjima. Prije svake smjene svi članovi tima za neposrednu zaštitu i SD tima moraju biti obaviješteni o svakom bitnom detalju koji je zaveden u zabilježci. SD tim treba tražiti pogreške koje su napravili teroristi tijekom nadzora, kao što su sva vezana kretanja za metom, isto vozilo ili osoba na raznim kontrolnim točkama duž rute i slično. Slijede primjeri mogućih pogrešaka koje trebaju probuditi početnu sumnju ili poslužiti kao potvrda o prisutnosti terorističkog nadzora:

- Parkirana vozila u zabranjenim zonama.
- Parkirana vozila na istim mjestima duže vrijeme, a potencijalni promatrač sjedi na prednjem sjedištu.
- Vozila koja stanu ili krenu kada i VIP vozilo ili tim za neposrednu zaštitu, posebno motocikli.
- Vozila koja preteknu VIP vozilo i parkiraju se.
- Vozila koja voze ili prebrzo ili presporo, praveći nepravilne kretnje ili se naglo bezrazložno zaustavljaju.
- Bilo koje vozilo koje sporo prolazi kroz križanje, sporo zaokreće iza ugla ili izviruje iza ugla pa se povlači unazad.
- Vozila koja daju signal za skretanje, ali ne skrenu.
- Vozila koja prate tim za neposrednu zaštitu i prolaze kroz crveno svjetlo na semaforu.
- Bljeskajuća svjetla između vozila.
- Svako vozilo koje održava istu udaljenost od VIP vozila, čak i pri različitim brzinama.
- Vozila koja uspore i sakriju se iza drugih vozila u trenutku kada VIP vozilo uspori.
- Vozila koja se voze paralelnim ulicama približno istom brzinom kao i VIP vozilo.
- Vozila koja se očito prikrivaju u prometu, stvaraju dojam kako će proći, ali se zatim povuku.
- Vozila koja prave pauzu u kružnom toku sve dok tim za neposrednu zaštitu ne skrene.
- Vozila koja se zaustave u blizini kada VIP vozilo nakratko stane.
- Osobe koje napuštaju vozilo kada se VIP osoba ili tim za neposrednu zaštitu zaustavi.
- Osobe koje se okreću kada primijete promatranje tima za neposrednu zaštitu ili SD tima.

- Osobe koje oklijevaju, odugovlače ili gledaju okolo kada ulaze u zgradu u koju je upravo ušla VIP osoba.
- Svatko tko trči.
- Osobe koje izlaze ili ulaze u prodavaonicu, restoran i slično, odmah, prije ili poslije ulaska VIP osobe.
- Osobe koje se kreću kada i VIP osoba ili tim za neposrednu zaštitu ili koje se zaustave kada i oni.
- Osobe koje stoje na ulici ili po hodnicima i čitaju novine ili časopise.
- Pokvarena vozila.
- Svako vozilo s izmijenjenim (nerazmjerno čistim) ili obrisanim (neprepoznatljivim) brojevima registarskih tablica u prolaznim točkama ili u blizini prolaznih točaka.
- Grupe radnika u prolaznim točkama ili u blizini prolaznih točaka. Potrebno je provjeriti vozila, opremu i odjeću, posebno obuću te ispravnost radnog naloga kod odgovarajuće agencije.

Najvažnije je promatranje mogućega terorističkog promatrača, pogotovo prilikom prolaska VIP osobe ili tima za neposrednu zaštitu. Ako su primijećene očite pogreške koje su nabrojene, može se smatrati da je teroristički nadzor potvrđen. Ako se sumnja ili je potvrđeno postojanje terorističkog nadzora, potrebno je prosljediti ta saznanja timu za neposrednu zaštitu. Iz očitih razloga SD tim mora imati trenutnu komunikaciju s timom za neposrednu zaštitu ili s VIP osobom, ako se tim za neposrednu zaštitu ne koristi. Od velike važnosti je da SD tim prepozna razliku između nadzora i signala kojeg je poslao teroristički promatrač timu na napad. Ovo se zove *identifikacija mete* ili *prepoznavanje*. Koriste ga teroristi kao posljednji kontrolni korak prije napada. Identifikaciju mete mogu prepoznati SD tim, tim za neposrednu zaštitu ili VIP osobe, ako znaju na što trebaju obratiti pažnju. Dobro planirana i pravilno obavljena detekcija terorističkog nadzora može biti neprocjenjiva u neprijateljskom okruženju.

U **šestom poglavlju** pod naslovom **Usporedna analiza rada sigurnosnih službi koje rade po američkom modelu u SAD i BiH (159-188)**, analizirano je pet sigurnosnih agencija i stupanj implementacije *američkog modela zaštite VIP osoba* u njihovom radu. U ovom prikazu dajemo kraći prikaz svake od agencija s najznačajnijim karakteristikama:

1. Američka tajna služba (*US Secret Service*) – osnovana je 1865. godine kao odjel Ministarstva financija (*US Department of Treasury*) za borbu protiv krivotvorenje novca. Nakon atentata na predsjednika Williama McKinleyja (1901.), Tajna služba dobiva i drugu zadaću, a to je zaštita predsjednika SAD-a. Sjedište Tajne službe nalazi se u Washingtonu, a ukupno ima više od 150 ureda u SAD-u i u svijetu. Danas je nadležnost Tajne službe dvovrsna: zaštita predsjednika, potpredsjednika i drugih dužnosnika vlade SAD-a te istraživanje kaznenih djela financijskog karaktera (npr. krivotvorenje novca, čekova i vrijednosnih papira; prijevare kreditnim karticama; računalna i telekomunikacijska prijevare i druga kaznena djela koja ugrožavaju savezne financijske institucije). Zapošljava blizu 3200 specijalnih agenata, 1300 službenika u odori (npr. zaštita Bijele kuće, zgrade Ministarstva financija i sl.) te više od 2000 službenika koji pružaju tehničku, profesionalnu i administrativnu podršku.

Službenici prolaze kroz intenzivan osnovni program obuke koji traje 12 tjedana, a održava se u Centru za trening saveznih snaga (*The Federal Law Enforcement Training Centers*

– FLETC) u Glynecou, Georgija, a drugi specijalizirani program obuke, koji također traje 12 tjedana, provodi se u prostorima Tajne službe (*James J. Rowley Training Center – JJRTC*). Temeljna obuka i trening obuhvaćaju područja iz sigurnosti, kriminalističkih istraživanja, taktičke vještine i menadžmenta, a napredna obuka obuhvaća policijske procedure, rukovanje vatrenim oružjem, tjelesnu kulturu, psihologiju, odnos policije i javnosti, kazneno pravo, pružanje prve pomoći, taktike uhićenja, pretraživanja i zapljene, tehnike tjelesne obrane, međunarodno javno pravo, poštovanje diplomatskog imuniteta, međunarodne sporazume i protokol.

U sklopu Tajne službe postoji nekoliko odjela među kojima valja istaknuti: *odjel za zaštitu predsjednika; snajperski odjel* osnovan 1971. godine; *odjel za otkrivanje eksploziva* koji se intenzivno koristi službenim psima i raznovrsnim tehničkim detektorima, a osnovan je 1976. godine te *odjel za hitne intervencije*, osnovan 1992. godine, radi pružanja taktičkog odgovora na nezakonite upade i druge ugroze povezane s Bijelom kućom i u njezinoj neposrednoj blizini.

2. Diplomatska služba sigurnosti (*Diplomatic Security Service – DSS*) – savezna je služba za provedbu zakona u okviru američkog Ministarstva vanjskih poslova (*The US Department of State* ili skraćeno *The State Department*). Osnovana je 1916. godine i odgovorna je američkom državnom tajniku. Danas su većina specijalnih agenata DSS-a istovremeno djelatnici Službe vanjskih poslova i Federalne policijske agencije, koji služe svoj mandat u inozemstvu ili u SAD-u. Radi se o američkoj agenciji za provedbu zakona koja je najviše zastupljena u inozemstvu. U inozemstvu su specijalni agenti DSS-a nadležni za sigurnost u okviru obveza osiguranja i provođenja zakona u američkim veleposlanstvima, konzulatima i misijama. Osim istraživanja kriminaliteta povezanog uz američku putovnicu ili vizu, DSS-ovi agenti bave se i drugim istraživanjima kao što je kontraobavještajno istraživanje. Danas ih ima otprilike 2000 službenika.

Obuka DSS agenata započinje šestomjesečnim treningom u FLETC-u koji uključuje trening program za kriminalistička istraživanja (*Criminal Investigator Training Program – CITP*) u Glynecou, Georgija, osnovni tečaj za specijalnog agenta u Nacionalnom centru za trening o diplomatskoj sigurnosti (*National Foreign Affairs Training Center – NFATC*) i tečajeve na Institutu za stranu službu (*The Foreign Service Institute – FSI*) u Arlingtonu, Virginija. Novi agenti se obično dodjeljuje uredima u SAD-u na razdoblje od dvije godine prije preuzimanja zadatka u inozemstvu, mada agent može očekivati i ranije slanje u inozemstvo radi obavljanja određenih zadataka.

*Regionalni sigurnosni časnici (*Diplomatic Security Regional Security Officer – RSO*)* zaduženi su za sigurnost veleposlanstva SAD-a u inozemstvu i rukovode DSS službenicima. To je specijalni agent koji rukovodi regionalnim sigurnosnim uredom, koji služi kao viši savjetnik za provođenje zakona u američkim veleposlanstvima, konzulatima i misijama i u rangu je *sigurnosnog atašea američkog veleposlanika*. Agenti DSS-a ne mogu ostati na službi u Sjedinjenim Američkim Državama duže od pet godina zaredom i moraju se, shodno tome, dodijeliti nekom od veleposlanstava u inozemstvu. Dobivanjem službe u inozemstvu, agent DSS-a će obično služiti prvo kao specijalni agent, koji se naziva *asistentom regionalnoga sigurnosnog časnika (*Assistant Regional Security Officer – ARSO*)* u regionalnom sigurnosnom uredu. Agenti koji iskažu interes za život i posao u inozemstvu pokušat će u drugom mandatu dobiti mjesto specijalnog agenta u većem veleposlanstvu ili možda čak na mjestu regionalnoga sigurnosnog časnika (*RSO*) u manjem mjestu ili kao zamjenik regionalnoga

sigurnosnog časnika u srednje velikom mjestu. Agenti se obično nakon provedena dva mandata u inozemstvu vraćaju u Sjedinjene Američke Države kako bi radili na pozicijama u glavnom stožeru DSS-a prije ponovnog povratka u inozemstvo kao regionalni sigurnosni časnici.

3. Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH – Sektor za osiguranje VIP osoba i objekata. Sektor organizira, koordinira i provodi mjere operativnog, fizičkog i tehničkog osiguranja VIP osoba i šticeđenih objekata od državnog značaja te provodi procjenu moguće ugroženosti šticeđenih osoba i objekata. U skladu s odredbama Bečke konvencije (1961. i 1963.) i drugim međunarodnim pravnim izvorima štiti i osigurava diplomatske objekte (veleposlanstva, konzulate, zgrade misija i dr.), objekte međunarodnih institucija te strane delegacije prilikom posjeta BiH. Pored druge i treće kategorije šticeđenih osoba, u prvu kategoriju šticeđenih osoba spadaju članovi Predsjedništva BiH; predsjedavajući Vijeća ministara BiH i strani dužnosnici (predsjednici, poglavari država ili vlada) u posjeti BiH.

S obzirom na to da kod neposrednog osiguranja i zaštite VIP osoba ne postoji podjela na razine, ono se *provodi na najvišoj razini*, jer se radi o specifičnoj vrsti osiguranja. Međutim, zbog razlike u broju službenika i materijalno-tehničkim sredstvima koje se pridodaju neposrednom osiguranju u različitim sigurnosnim prilikama, a posebno u neposrednom osiguranju VIP osoba u kretanju, razlikuju se tri modela zaštite. Koji će se od modela primjenjivati zavisi od procjene sigurnosne ugroze VIP osobe:

- 1. Prvi model** organiziranja zaštite primjenjuje se u situacijama kada se ne raspolaze operativnim saznanjima niti sigurnosnom procjenom o postojanju izvora i oblika ugroze sigurnosti VIP osobe.
- 2. Drugi model** organiziranja zaštite primjenjuje se u situacijama kada ne postoji operativno saznanje o konkretnim izvorima ugroze sigurnosti VIP osobe, već postoji opasnost od indirektnog ugrožavanja sigurnosti VIP osobe zbog složenog stanja sigurnosti uzrokovanog neredima, naglim porastom kriminaliteta s elementima nasilja ili u situacijama složenog stanja sigurnosti u neposrednom okruženju.
- 3. Treći model** organiziranja zaštite primjenjuje se u situacijama kada se raspolaze operativnim saznanjima i sigurnosnom procjenom koja govore o konkretnim izvorima i oblicima ugroze sigurnosti VIP osobe.

Prilikom pružanja neposredne zaštite VIP osobi iz prve kategorije određuju se timovi u kojima se raspoređuju po četiri policijska službenika (*bodyguarda*). U situacijama kada VIP osoba iz ove kategorije putuju na neke destinacije, prilikom primjene bilo kojeg modela zaštite obavezno se angažira prethodnica (*agent prethodnice* – AP). Zaštitna formacija vozila u kretanju (eskort) prilikom kretanja VIP osobe iz prve kategorije sastoji se, primjenjujući prvi model osiguranja, od tri putnička vozila (prateće obilježeno policijsko vozilo, vozilo u kojem se prevozi VIP osoba i zaštitno prateće vozilo). Po drugom modelu sastoji se od četiri vozila (prateće obilježeno policijsko vozilo, čeonno zaštitno vozilo, vozilo u kome se prevozi VIP osoba i zaštitno vozilo na začelju), dok po trećem modelu eskort sadrži najmanje devet vozila (pilot-vozilo, prateće obilježeno policijsko vozilo, čeonno zaštitno vozilo, vozilo u kome se prevozi VIP osoba, zaštitno prateće vozilo, vozilo za članove protokola, vozilo interventnog tima, sanitetsko vozilo i na začelju prateće obilježeno policijsko vozilo), te se ova formacija koristi uglavnom prilikom VVIP posjeta stranih šefova država u BiH.

4. Specijalna jedinica policije Austrije Kobra (*Einsatzkommando Cobra*). U Bosni i Hercegovini austrijske Kobre osiguravaju visokog predstavnika u BiH, u prostorijama i izvan

prostorija OHR-a (Ured visokog predstavnika u BiH, engl. *Office of the High Representative – OHR*), u Sarajevu i širom zemlje. Pripadnici ovog tima posjeduju diplomatske putovnice i iskaznice što im olakšava obavljanje ovog posla izvan matične države. Tim Kobre u potpunosti koristi američki model, koji su prilagodili prema potrebama i mogućnostima u BiH. Tim radi po *srednjoj razini prijetnje*, uz minimalno eksponiranje. Visokog predstavnika osiguravaju po mjestu boravka (na poslu i kod kuće) 24 sata i u pokretu dvama blindiranim vozilima i jednim neblindiranim vozilom u prethodnici. Članovi tima se mijenjaju na svojim funkcijama po načelu američkog modela na bazi tjednog rasporeda, dok su vođa tima i glavni agent stalno isti ljudi u svom mandatu. Tim se mijenja svakih šest mjeseci u BiH i ponovno dolazi iz Austrije po potrebi ili po unaprijed utvrđenom rasporedu. Tim se u Bosni i Hercegovini oslanja na svoje vještine, podršku lokalnih vlasti i obavještajnih agencija, dok logističku podršku dobiva od OHR-a i veleposlanstva Austrije u BiH.

Svaki član *austrijske savezne policije* može podnijeti zahtjev za pristup jedinici EKO Kobra. Kandidati moraju proći testove koji se sastoje od liječničkih pregleda, psiholoških testova i strogih fizičkih testova. Nakon uspješno položenih testova novaci šest mjeseci počinju specijalističku obuku koja uključuje streljaštvo, taktički trening, sportske discipline, trening vožnje u posebnim uvjetima, spuštanje užetom (*rappelling*), borilačke vještine, borbu na neposrednoj udaljenosti, razne jezične tečajeve itd. Osim osnovne obuke, dodatna specijalizacija je moguća u područjima kao što su padobranstvo, ronjenje, rukovanje eksplozivima ili snajpersko djelovanje. Sjedište jedinice nalazi se u Wiener Neustadtu (Donja Austrija), a ostali odjeli postoje u Beču, Grazu, Linzu i Innsbrucku. Svaki odjel ima četiri tima, a terenski uredi (u Klagenfurtu, Salzburgu i Feldkirchu) po dva tima (ukupno 450 pripadnika). Ovakva struktura jedinice Kobra omogućuje da njen tim bude razmješten u slučaju potrebe i upotrijebljen bilo gdje u Austriji za manje od 70 minuta.

5. Tim za neposrednu zaštitu američkog veleposlanika u BiH (DSS agenti). Osnovan je 1998. godine. Članovi tima za osiguranje američkog veleposlanika u BiH su obučeni i opremljeni po zahtjevnim standardima američke Službe diplomatske sigurnosti (DSS). Većina pripadnika tima za neposrednu zaštitu prije dolaska u ovaj tim služili su kao policijski službenici, članovi SWAT-a, pripadnici službe za osiguranje predsjednika BiH i vojno osoblje. Članovi tima su vrhunski profesionalci, koji su i prije dolaska u američko veleposlanstvo prošli veliki broj treninga na kojima su ostvarili zapažene rezultate i dobivali najveće ocjene. Treninzi i višemjesečna obuka sadrži osnove zaštitnih operacija, taktičke načine vožnje, upotrebu vatrenog i drugog oružja, defenzivne taktike, kao i obuku za pružanje prve pomoći.

Na kraju autori analiziraju primjenu američkog modela za osiguravanje VIP osoba (tablica 1).

Tablica 1: Komparativni prikaz implementacije američkog modela zaštite VIP osoba u agencijama koje pružaju zaštitu VIP osobama u BiH

| Američki model u BiH | Direkcija za koordinaciju policijskih tijela u BiH | Specijalna jedinica austrijske policije - Kobra | Tim za osiguranje američkog veleposlanika u BiH – DSS |
|--|--|---|---|
| Razina prijetnje prema izvješću sigurnosnih agencija | Ovisno o položaju VIP osobe | Visoka razina prijetnje | Srednja razina prijetnje |
| Broj ljudi u timu | 5-7 | 4-6 | 7 |

| | | | |
|---|-------------------------------|--------|--------|
| Broj vozila u svakodnevnom eskortu | 3 | 2 | 2 |
| Broj vozila prilikom putovanja izvan grada | 4 | 3 | 3 |
| Policijska podrška izvan grada | Da | Da | Da |
| Broj ljudi u prethodnici | Po potrebi, uglavnom protokol | 2 | 2 |
| Logistička podrška agencije ili ustanove na čijem čelu je VIP | Velika | Velika | Velika |
| Blindirana vozila u eskortu | Po potrebi | Da | Da |
| Obuka ljudi prema američkom modelu | Da | Da/Ne | Da |

Na temelju tabličnog prikaza vidljivo je kako su razlike između timova koji koriste američki model zaštite VIP osoba u načelu male i kako su one, najčešće, tehničke ili ponekad taktičke prirode. Veliku ulogu ima i logistička podrška agencije kojoj tim pripada i trenutna pozicija VIP osobe koja se osigurava, kao i trenutna razina ugroze koja se, kako je ranije spomenuto, može mijenjati na dnevnoj, tjednoj ili mjesečnoj razini.

Prezentirana knjiga završava **Zaključnim razmatranjima** (189-192) i **Referencama** (193-196) u kojem su nabrojena 47 literaturna izvora, većinom pisana na engleskom jeziku.

Bliska zaštita VIP ličnosti može se slobodno preporučiti svima i državnim sigurnosnim agencijama i privatnoj zaštiti, u čijoj je nadležnosti i djelokrugu rada zaštita šticećenih osoba te onima koji će se tek baviti tim poslom. Brojni savjeti, upute, preporuke o načinu provođenja taktike i primjene metodika stvarali su se i razvijali tijekom povijesti na temeljima realnih osobnih iskustava profesionalnih pratitelja i zaštitara. Autori zaključuju kako tu nije kraj i velikodušno prepuštaju budućim naraštajima pratitelja, zaštitara i tjelohranitelja da izneseni sadržaj knjige dopunjuju i mijenjaju temeljem svog budućeg rada i profesionalnog te stručnog iskustva i usavršavanja. To se odnosi i na prikazani američki model zaštite šticećenih osoba koji se danas, u taktičkom i organizacijskom smislu, najčešće koristi u sigurnosnim sustavima zaštite šticećenih osoba. Posebna vrijednost knjige sadržana je u elaboracijama o ličnosti pratitelja, zaštitara i tjelohranitelja. Oni moraju ovladati brojnim znanjima i vještinama, biti od povjerenja te ponašati se profesionalno, diskretno i samozatajno jer su stalno pod povećalom svojih poslodavaca, javnosti, ali i konkurencije, uvijek imajući na umu osnovnu zadaću – osiguranje i zaštitu šticećene osobe. Na kraju treba reći kako njihov rad omogućuje i osigurava samo maksimalnu, a ne i apsolutnu zaštitu i sigurnost šticećene osobe.

Engl.: Zlatko Moratić and Jasmin Ahić: Close protection of VIP persons